

Landbouwvoordragt te ZIERIKZEE,

op 21 DECEMBER 1878.

Heden vervulde de heer A. F. Marlet¹ alhier zijne tweede spreekbeurt. Thans behandelde hij „de grondslagen voor eene winstgevende zuivelbereiding.”

Spreker zal in de eerste afdeeling de middelen daartoe behandelen, in de tweede de zuivelfabrieken.

In de eerste plaats is het noodig, dat men zorg drage voor goed melkvee en dat men de melk zoo goed mogelijk verwerke.....

Tweede deel

Aan de zuivelfabrieken was de 2de afdeeling van des sprekers rede gewijd.²

Boter- en kaasfabrieken hebben tegen, wat alle nieuwe zaken tegen zich hebben: onbekendheid, vooroordeel en gebrek aan krachten, om behoorlijk te werken. Gewoonlijk wordt met te weinig kapitaal en onvoldoend personeel begonnen.

Men voert er ook wel tegen aan, dat door de fabrieken de zuivelbereiding aan de invloed der, vrouw wordt onttrokken, dat zij zich daardoor van de landbouw verwijdert en een kostbare dame wordt. Spreker weerlegt dit bezwaar en meent, dat geheel andere oorzaken dan fabrieken meewerken, om de weelde ook onder de vrouwelijke landbouwende bevolking te doen toenemen; men overtuige zich daarvan, waar nog geen zuivelfabrieken bestaan.

Een ander bezwaar is van groter betekenis. Ons publiek is nog niet algemeen vatbaar voor deze nieuwe industrie. Een eerste eis is eerlijkheid, nog boven kennis: Spreker toont aan, dat melkverkoop geheel een zaak van vertrouwen is. De fabriek te Zwammerdam kocht melk. Men wist, dat, als er geen melk gekocht werd de fabriek moest stilstaan; men bedong daardoor prijzen tot 7 en 8 cent per liter, hetgeen onbestaanbaar is. Bedrog en onwil zullen alleen dan wegvallen, als de zuivelbereiders zelf belang hebben bij de fabriek.

De suikerbietenteelt kan tot staving hiervan strekken. Zolang de bieten enkel bij het gewicht worden betaald zonder op suikergehalte te letten, zal men zich enkel op het gewicht toeleggen. Zij die de melk leveren moeten belang hebben, dat ze goed is en dit is het geval bij fabrieken voor gemeenschappelijke rekening. Bedrog moge mogelijk blijven, zeker zal het toch minder zijn. Men stelt bekwaam, ontwikkelde mannen aan het hoofd en verhoogt hun belangstelling door toepassing van het participatiestelsel (aandeel in de winst). De beste fabrieken in Duitschland en Denemarken maken van de melk, die aangekocht of onderling geleverd wordt, een, zuivelwaarde van 7,1 tot 7,3 cent per liter. De afval wordt gebruikt om varkens te mesten en van die tak van gebruikt wordt ook nauwkeurig boek gehouden. Er kan gemaakt worden tot bij de 8 cent per liter melk, doch dit is voornamelijk afhankelijk van het personeel. De ijver en trouw wordt ook weer verhoogd door een aandeel in de winst te geven en daardoor is dan weer een groot bezwaar opgelost.

1 A. F. Marlet was één van de twee, door het hoofdbestuur de ZML, begin 1976 aangestelde wandelleraren, die in het gewest; *in onderscheidene delen voordrachten over de wetenschappelijke landbouw moesten houden* De andere was G. A. Voorstman van Oijen. Beiden waren ze (hoofd)onderwijzer. Marlet kom ik in 1874 ook tegen als Uitgever / hoofdredakteur van een *Landbouwkundig Weekblad*.

2 In het vervolg van deze transcriptie is de schrijfwijze aangepast aan, de huidige meer gangbare! - ZHN.

Aan de zuivelfabrieken zijn bij een gezond verenigingsleven grote voordelen verbonden. De besparing aan gebouwen, werktuigen en personeel is tastbaar tegenover de hoofdelijke bewerking, waarbij ieder zich van het nodige moet voorzien. Men kan de bewerking in de fabriek toevertrouwen aan deskundigen en de storende invloeden, die een verbinding der zuivelbereiding met het huishouden dikwijls teweegbrengt, word vermeden.

Een fabriek werkt bij grote partijen; hierdoor wordt versnippering voorkomen, de voordelen van verdeling van arbeid kunnen worden genoten en men verkrijgt een gelijke samenstelling van het product. Nu zijn de kwaliteiten in gelijke verhouding uiteenlopend, als de bekwaamheid der zuivelbereiders. Bij fabrieken zou dit onhoudbaar zijn, men moet gelijke kwaliteit maken om gemakkelijk te verhandelen. Hierdoor wordt ook veel knoeierij in het klein onmogelijk gemaakt. In Nederland zal de proef genomen worden met 2 zuivelfabrieken en spreker houdt zich verzekerd, dat die proef tegenover de hoofdelijke bewerking gunstig zal uitkomen, alleen die de melk in natura verkopen misschien uitgezonderd.

Voorals men zich nauwkeurig bekend maken met de onkosten; de boekhouding is in 't algemeen weinig in trek en daaruit volgt ongenoegzame bekendheid met al de onderdelen: Alle uitgaven moeten aangetekend worden, men vergeet daarbij niet de intrest over de waarde der gebouwen en werktuigen en zo berekend men nauwkeurig de zuivere opbrengst der melk per liter.

Dat de zuivelfabrieken als het ware in de lucht hangen, blijkt daaruit, dat in ons land in de zuivelstreken deze zaak reeds een punt van behandeling is. Toch acht spreker de fabrieken van nog meer belang, waar zuivelbereiding bijzaak is; daar zal de besparing van de verspreide werkplaatsen groter zijn. Hij beveelt daarom aan, de oprichting van een fabriek in deze eilanden ernstig in overweging te nemen; hij hoopt, dat de nieuwigheid der zaak wel tot voorzichtigheid maar niet tot hardnekkig verzet tegen werkelijke verbetering mag leiden

Intussen moet rekening worden gehouden met de graad van ontwikkeling der bevolking. Waar de economische begrippen van samenwerking en verdeling van arbeid op deze fabriekinstellingen toegepast, vreemd zijn, zou het hoogst bedenkelijk zijn dergelijke zaak te beginnen. Maar waar men de proef neemt, zal spoedig het praktisch nut gevoeld worden: de toekomst dezer fabrieken kan als zeker beschouwd worden, omdat de grondslagen beter zijn, dan die van de tegenwoordige bewerking. Ook zal het artikel beter naam verkrijgen, door verwijdering van knoeierij. In Denemarken en N. Duitschland bevindt men zich goed bij de zuivelfabrieken; daar zijn het voornamelijk de grote veehouders, die de zaak zelf opgevat hebben.

Spreker waarschuwt niet te veel over te nemen van onze naburen, en dan alleen na nauwkeurig onderzoek. De Deutsche reglementaire bepalingen, die als krijgsartikelen luiden, zou hier weinig gewenst zijn. Order anderen ook het gebruik van ijs hier weinig navolgenswaard zijn. De afkoeling door middel van ijs is uitmuntend, maar komt hier te duur uit. Worden hier de fabrieken meer algemeen, dan zal misschien door ruimer behoefte de aanvoer toenemen en de prijs matiger worden. Ook is het niet nodig alleen mannen te gebruiken, men zou ook met vrouwen kunnen werken, waar do lokale omstandigheden daaraan de voorkeur doen geven.

Spreker eindigt met een krachtige aansporing om deze zaak nauwgezet te onderzoeken, doch het daarbij niet te laten, maar tot handelen en samenwerking over te gaan. Vooroordelen bestaan er zeker nog tegen deze zaak: maar die bestonden ook tegen de stoomgemalen, en in hoe weinig jaren zijn die niet door schitterende uitkomsten overwonnen ? zo zal het ook gaan met

de zuivelfabrieken; men zorgt echter, dat die nijverheid niet in handen komt van speculanten; de landbouw moet zelf die taak aanvatten, dan zeker zal zij het best behartigd worden.

Het was voorzeker in de geest van alle aanwezigen, dat de Voorzitter, de heer B. G. van der Have, de spreker dank betuigde voor zijn welsprekende en zaakrijke rede. De dag der eerstvolgende vergadering zal nader worden bekend gemaakt.